

İSKANDINAVYA'DA FOLKLOR ÇALIŞMALARININ EĞİLİMLERİ

Stith THOMPSON

Çeviren: Özkul ÇOBANOĞLU

İskandinavya'da folklor faaliyetlerinin uzun bir geçmişi vardır. İskandinavya'da folklor faaliyetleri 1632 yılında ölen İsveç kralı Gustavus Adolphus'un papazlara bugün bizim folklor olarak adlandırdığımız malzemeyi toplaması için yazılı emir vermesiyle başlar. Papazlar, gelenekleri, kilise tarafından onaylanmayan inançları, halkın çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili kullandığı usullere dair bilgileri ve bunlara benzer diğer geleneklere ait malzemeleri topladılar. Bu sebeble İsveçliler folklor çalışmalarının 1630'larda başladığını kabul ederler. Bundan dolayı da, 1932'de kurulan folklorla ilgili Milli Akademileri (The Gustavus Adolphus Akademiy) doğrudan doğruya Kral Gustavus Adolphus'un folklorla ilgili başlattığı çalışmaları yaşatma amacıyla kurulmuştur.

Şüphesiz derleme çalışmalarına 17. yy'da başlanması, bu arada geçen üç yüzyıl içinde çok yoğun folklor çalışmaları yapıldığı anlamına gelmez.

Meselâ bu arada İsveç'te folklorla hiç kimsenin ilgilenmediği uzun bir süre vardır. Bununla beraber, 1830'larda İsveç'te folklor çalışmalarının çok kararlı bir canlanması sözkonusudur ve bu ilgilenme 19. yy'da pek çok değişik sahalara yönelmiştir.

* Stith Thompson, "Folklore Trends in Scandinavia", Journal of American Folklore 1961, C. 74, S. 293, sy. 313-320

Büyük folklor derleyicisi G.O. Hylteın Cavallius, çalışmalarını kırklarda ve ellilerde yapmıştı. O esas olarak sadece bir derleyici olduğu için derlenen malzemeyi doğru olarak düzenlemede duyduğu ihtiyacı, Stocholm'e yerleşmiş bir İngiliz olan George Stephens'i kendisine asistan olarak seçmiştir. İkisinin ortak çalışması olarak 1840'larda bir masal koleksiyonu yayınlandı. (1) Fakat, Hylteın Cavallius'un derlediği malzeme yayınlandıklarından çok daha fazlaydı ve bu malzeme bizim kuşağa kadar hala yayınlanmamıştı. Ben 1935 yılında Uppsala'da İsveç'in eski başbakanı olan folklorcu K.G. Westmann'la tanıştığımda ona Hylteın Cavallius'un yayınlanmamış malzemelerini sordum, bana bu konuyu bir hafta önce başbakanla konuştuğunu ve yayınlanmalarını kararlaştırıldığını söylemişti. Hakikaten de bu malzeme Gustav Adolphus Akademisi'nin seri halinde yayınladığı sekiz cildin bir kısmı olarak basıldı. (2)

Hylteın Cavallius bu sebeble bir bakıma yakın zamanlardaki İsveç masalları derleyiciliğinin başlatıcısıdır. O, ayrıca mahalli topluluklarda folklor namına her ne varsa da çalışmıştır. Meselâ, buna güzel bir örnek olarak, Wärend och Widarne (Stockholm 1921 -22) isimli eseri verilebilir. O, burada iki küçük İsveç topluluğunun geleneklerini,

Adetlerini değişik açılardan yoğun bir şekilde çalışmıştır.

Stokholm'deki Nordiska Müzesi'nin (Nordiska Museet) ve Skansen Açık Hava Müzesi'nin 1870'lerde kurulmasıyla İsveç'te folklor kuruluşları faaliyete geçmiştir. Her iki müze de dikkat çekicidir. Nordiska Müzesi bizim A.B.D.'de halkbilimi müzesinin kuruluşu için düşünebileceğimiz kadar mütevazı ölçülerde kurulmuştu. Onun günümüzdeki büyüklüğe ulaşması 40-50 yıllık bir çahşmanın ürünüdür. Her ne kadar bu müzenin gelişmesi sürecinin safhalarını ortaya koymak bizim amacımız değilse de burada bulunan şeylere kısaca değinmek faydalı olacaktır. Bir müzede sadece kırılabilir, maddi unsurlar yer alır, masallar ve türküleri gibi işitmeye yönelik malzemeler almazlar. Unutmayalım ki, bu müze görülmek içindir, öyleyse maddi objelerle doldurulmuş olması tabiidir.

Bazıları Nordiska Müzesi'nin yıllardan beri İsveç hayatına olan ilgisi sebebiyle bir tarih müzesi olduğunu söylerler. Fakat müzenin halk hayatına olan ilgisi sadece aradan insanın hayatı ile sınırlı değil, toplumun bütün değişik katman ve gruplarının hayat tarzını içine alacak kadar geniştir. Öyle ki, 18. yy aristokratları, tüccarları gibi bütün gruplar ve toplumsal katmanlar üzerine çalışmalar yürütür. Kısaca, müze İsveç'te halk hayatı çalışmalarında kullanılan terimle "Folkliis-Forskning" bir çeşit malzeme buraya toplanmıştır. Bu malzemenin büyük bir kısmı A.B.D.'de tarih müzelerine konulacak cinstendir.

Buna rağmen, Nordiska Müzesi, bir tarih müzesinden farklı bir müzedir. Ta-

rih müzesi, meselâ George Washington'un uyuduğu evle veya Daniel Webster'in uyuduğu vagon gibi özel belirli şeylerle ilgilenir. Nordiska müzesi tipik olanla ilgilenir. Nordiska Müzesi 1830'ların tipik bir vagonu ile ilgilenir, içinde Daniel Webster'in İsveçli bir den­ginin uyuyup uyumamış olması önemli değildir. Oslo ve Kopenhag'da da iyi halkbilimi müzeleri olmasına rağmen Nordiska Müzesi, pek çok açıdan dünya­nın en önemli halkbilimi müzesidir.

Nordiska Müzesi kurulduktan sonra aradan geçen zaman içinde genellikle müzelerde bulunması pek alışılmış olmayan halk hayatının ve halkbiliminin çeşitli cepheleriyle ilgili malzemeleri inançlarla ilgili bilgileri havi geniş bir folklor arşivi vücuda getirdiler. Halk türküleriyle ilgili koleksiyonlarının büyüklüğünü tam bilmiyorsam da, ilgimi çeken muhteşem bir masal koleksiyonunun varlığını bilmekteyim.

Bütün İskandinavya memleketlerinde açık hava müzeleri vardır. Bunlar İskandinavya'da meydana gelmiş özel bir gelişmedir. Stokholm'deki Skansen'de olan belki de en güzel ve en gelişmiş olanıdır. Şehrin merkezi bir yerinde tepelik ve harikulade manzaralı bir parkı mekân olarak seçen müze kurucuları, 1880'lerin 1890'ların İsveç'inin her yerinden binaları getirip burada gruplandırmışlardır. Meselâ, Dalecarlia'dan getirilmiş bir çiftlik evi ve müstemilata vardır. Dalecarlia'dan sökülüp getirilmiş Stockholm'de yeniden kurulmuştur, hem de ahırlarıyla, ağıllarıyla domuz kulübesine varıncaya dek tüm müstemilata alet ve edavatıyla.

Neredeyse, İsveç'in bütün vilayetleri

Skansen Müzesi'nde kendi özel bölümleri ve festival faaliyetleriyle temsil edilmiştir. Bunların hepsi yıl içinde kendilerine ayrılan özel günlere sahiptir. Ve o günlerde, meselâ Dalecarlia'dan insan kalabalıkları Skansen'e günlerini kutlamaya gelirler. Yörelere halk oyunlarını oynar, türkülerini söyler, mahalli yemeklerini yiyerek, festivallerini tamamlar ve eğlenirler. Skansen ciddiyetin ve eğlenmenin fevkalade güzel bir karışımıdır. Bu açık hava müzesi kendi gelişiyle kendini idare eder. Onun 4-5 sentlik mütevazı giriş ücreti ayakta kalmasına yeterlidir. Ayrıca çok güzel bir lokantası vardır ve o da bu ekonomik kendi kendine yeterlilikte önemli rol oynar. Skansen Açık Hava Müzesi'nde kutlanan ve büyük kalabalıkların akınına uğrayan pek çok özel gün vardır ve müze her zaman turistlerin dikkatini çekmektedir.

Norveç'te de Oslo Bydøy'de Stockholm'dekine benzer bir açık hava müzesi vardır. Norveç'te açık hava müzeleri İsveç'ten daha yaygındır. Bydøy'den başka, bir başka güzel açık hava müzesi Lillhammer'de bir diğeri de Molde'de kurulmuştur. Bu İskandinav açık hava müzelerinde en şaşırtıcı şey binaların aşırı eskiliğidir. Meselâ, biz A.B.D.'de eğer 150 yıllık bir barınak bulursak bununla ilgili dikkat çekici çalışmalar yapar levha ve plaketlerle barınığın eskiliğini vurgularız. Fakat, İskandinavya'da kılavuzlar sık sık "0. 14. yüzyıldan kalma bir evdir." gibi şeyler söylemektedir. Meselâ, Molde'de bir evin 1200'lerden kalma olduğunu hatırlıyorum. Bu eski binalar şaşılacak kadar iyi muhafaza edilmiştir. Aynı şekilde eski ve iyi mu-

hafaza edilmiş eyer Kopenhag'ın muhteşem açık hava müzesinde de yer almaktadır.

Halk müzelerinden bu kadar bahsetmek sanırım yeter. A.B.D.'deki folklor araştırmalarına daha yakın olmaları sebebiyle arşiv konusuna dönmek istiyorum. Amerikan folklorcuları, halkbilimi arşivlerinin merkezi yer ve rol sahibi olduğu şarkılar, masallar, inançlar ve benzerleriyle uğraşır. Finliler 1930'larda kurulan mükemmel arşivleriyle bu işe ilk başlayan millettir. Fakat İzlanda'daki küçük folklor arşivi de dahil olmak üzere bütün İskandinav ülkelerinde folklor arşivleri vardır. Hem Danimarka hem de Norveç birer ulusal arşiv merkezine sahiptir. İsveç'te ise dağılımı iyi planlanmış dört tane arşiv vardır. Bu arşivler coğrafya olarak belirli bir saha ve bölge üzerine çalışmaya yönelik olarak kurulmamışlardır. Bu sebeple maalessif aralarında kimin hangi bölgeden sorumlu olduğuna dair tartışmalar vardır. Fakat teorik olarak Stockholm'deki İsveç'in her yerinden gelen malzemeyi toplar. Bu durumu biraz daha açmak için A.B.D.'de kuzey, güney, doğu ve batı bölgelerine yönelik malzeme toplayan dört arşiv olduğunu varsayalım; sınırlardaki pek çok yerleşim merkezine ya birden çok arşiv sahip çıkacak ya da hiç birisi. İsveç'te olan biten budur.

Tam kapasite ve başarıyla çalışan İskandinav arşivleri neye benzer ve durumları nedir? Bunu daha detaylı olarak ele alacak olursak Uppasala arşivi halk edebiyatının bütün cepheleri üzerine çalışır. Ve meselâ halk şarkıları, efsaneler, destanlar, hurafeler, âdetler ve ağızlar üzerine çalışan alt bölümleri vardır. Up-

pasala arşivi kuruluşunda ağızlar üzerine çalışan bir arşivken zamanla büyüyecek güzel bir folklor arşivine dönüşmüştür. Buna rağmen folklor arşivi için örnek bir model mahiyetindedir. Maalesef, Amerikan arşivcileri Uppasala arşivini ya da mukayese edilebilir bir İskandinav kurumunu incelemek için bir kez bile gitmiş değiller.

Uppasala'daki arşive Kuzey İsveç'in her yerinden malzeme gönderilmektedir. Bu malzemenin hiç biri rastgele olarak gönderilmemiştir. Arşiv çalışması daimi ve etkindir, arşiv mensupları, İsveç'ten malzeme derlemeye çalışılırken olduğu kadar bu malzemeyi muhafaza ederken de çok sıkı çalışmaktadırlar. Arşiv mensupları İsveç'in vilayetlerinde yaşayanlardan seçilip ufak bir maaş mukabili ise alınmış muhtelif insanlardır. Bu arşivcilerin Uppasala arşivi ile olan ilişkisi, büyük bir gazetenin taşra kasabalarındaki muhabirleri ile olan ilişkisine benzer. Bu Uppasala arşivinin mahalli muhabir arşivcileri, mahalli bir papaz veya doktor gibi kabullenilmiş yerel bir hüviyete sahiptirler.

Uppasala arşivinin mahalli muhabir arşivcisi olmak isteyen birisinin başarıyla tamamlaması gereken bir deneme süreci vardır. Birisi arşiv için mahalli muhabir olmak istediğinde, merkez arşiv mensupları öncelikle kendisinden ne tür malzeme derlemek istediğini sorarlar. Bu kişi, masal derleyicisi, halk şarkıları derleyicisi olabilir. Bundan sonra deneme süresinin bir parçası olarak kendisine ödeme yapılmaksızın malzeme göndermesi istenir. Ve eğer gönderilen malzeme merkez tarafından değerlendirilip iyi bulunursa kendisine ödeme yapılma-

ya başlanır. Böylece gönderdiği malzemelerden kabul edilenlere belirlenmiş olan ücret üzerinden ödeme yapılır. Arşiv her halü kârda standartlarına uymayan malzemeyi geri çevirme hakkına sahiptir.

Bu şekilde İsveç'in her yerinden derlenen malzeme Uppasala arşivinin ilgili birimlerine ulaşır. Meselâ, masal arşivcisi gönderilen masal yazmasını kontrol eder ve sonra bunun nereye hangi bölümde depolanacağına karar verir. Kısaca şekil ve tür özelliklerini kontrol eder. Eğer masal bölümüne ait malzeme ise Aarne-Thompson indeks sistemine göre sınıflandır. Ve her masal için kimse diyelim ki, tip 769'u çalışacak olsa sonunda Smaoland'dan gönderilen varyantla karşılaşacaktır.

Bunlar Uppasala'daki gibi arşivlerde uygulanan genel kurallardır. Fakat hepsi bu olsaydı, arşivler, sadece kitaplar ve kataloglardan oluşurdu. İskandinav arşivleri sahip oldukları malzemeyi herkese açık ve kullanılabilir kılmak istediklerinden her şey yukarıdaki genel kurallardan ibaret değildir ve arşivler sık sık pek çok yayın serisini finanse ederler. İsveç arşivleri malzemelerini olabildiğince geniş ölçüde yayınlar ve bunların büyük bir kısmı İsveç folklor dergilerinin önderi durumunda olan ARV'de yayınlanır. Daha başka pek çok çeşit yayın serileri Uppasala'daki hamil olarak yayınlanırlar. (3) İsveç'teki başka bir gelişme de son bir kaç yılda Uppasala ve diğer arşivlerde hazırlanmaya başlanan radyo hatta televizyon programlarıdır. Stockholm Radyosu'yla Nordiska Müzesi arasında yakın bir işbirliği vardır. Bu folklor kurumlarının bazı yöneticileri

radio ve televizyon programlarının yapımında etkin olarak çalışırlar. Ake Campbell bu folklor programı yapımcılarının ve onların ürettiği programlarla İsveç halkı arasındaki ilişkiye dair Four Symposia'da detaylı bilgi verir. (4)

İskandinav arşivleri soruşturmaca ve anketleri daima faydalı bir halde kullanmıştır. Uppasala arşivi tam bir takımına sahip olduğu 150 civarında anket formu düzenlenmiştir. Bunlar İrlandalıların yaptığı gibi bir kitap büyüklüğünde ve genel mahiyette değil teksir edilmiş kağıtlar şeklindedir. Ve her biri balık tutma geleneği, harman geleneği gibi tek bir konuya aittir. Aşağı yukarı her ay yeni bir anket formu muhabir arşivlere gönderilmektedir.

Bütün İskandinav ülkelerinde derleme ve arşivleme ileri bir halde olmasına rağmen benim burada İsveç üzerinde yoğunlaşmanın sebebi en güzel örneklerinin orda olması sebebiyledir. Bununla beraber, bu ülkeler arasında daha eski fakat daha az folklor derlemelerinin Danimarka ve Norveç'te olduğunu ilave etmeliyiz. Danimarkalı büyük folklorcu Svend Hørsleb Grundtving İsveçli Hylte-in Cavallius ile kıyaslanabilir çaptadır. Grundtving ilk olarak 1860'lerde Danimarka baladlarını yayınladı. (5) Ve hayatı boyunca onları toplamayı sürdürdü. Child'ın The English and Scottish Popular Ballads (5 Cild, Boston ve New York 1882 - 1898) (Yaygın İngiliz ve İskoç Baladları) adlı eserini bilenler, çoğu zaman onun Grundtving'in eseri Danmarks Gamle Folkeviser (10 Cild, Kopenhag 1853 -58) (Eski Danimarka Baladları) Child'ın çalışmalarının modelini teşkil etmiştir.(6) Grundtving ayrıca fevkalade

bir masal derleyicisiydi ve iki ciltlik iyi bir koleksiyon yayınlamıştır. (7) Maalesef, derlediği malzemelerin çok büyük bir kısmı hala yayınlanmamış olarak beklemektedir. Ben bu malzemeyi gözden geçirdim ve The Types of The Folk-tale'in (Masal Tipleri) yayına hazırladığım yeni baskısında kullanacağım.

Grundtving 19. yüzyılın ilk yarısının büyük derleyicisiydi. Ondan sonra bir seri iyi derleyiciler yetişti. Bunların en önde geleni, Evald Tang Kristensen'dir.

Kristensen'in masal koleksiyonu en geniş olandır fakat onun malzemesi masalın yanısıra şarkılar, bilmece, efsaneler ve destanlar da içermektedir. Ayrıca bize çok güzel bir şekilde çalışmış iki ciltlik vaiz papazlar hakkındaki fıkra ve şakaları topladığı Vore Fædres Kirketjeneste (Babalarımızın kilise hizmeti) adlı bir kitap bırakmıştır. Vaizler hakkındaki bu fıkraların bazıları hiç de öyle kiliseye uygun değil. Kristensen Aarhus'ta yaşadı ve kitaplarını küçük bir tağra matbaasında bastırıldı. Ben Danimarka'da iken onu kitaplarını nasıl bulabileceğimi sorduğumda doğrudan kendisine yazmam gerektiğini söylediler. "Fakat çok yaşlı değil mi?" dediğimde "O sadece 91 yaşında" diye cevapladılar sorumu. Ona yazdım ve kitaplarını istedim. Bir zaman sonra İndiana Üniversitesi'nin kütüphanesine büyük bir kutu gönderildi ve üzerindeki yazı ihtiyar bir adamın titrek eliyle yazdığı el yazısıydı. Kütüphaneci yazıyı bana hatıra olarak verdi. Tang Kristensen Danimarka'nın özellikle Jutland yarımadasının Vance Randolph'uydu. O geçen yüzyıl sonunun tipik derleyicisi kabul edilmesine rağmen 1870'lerde başladığı saha çalışma-

larına 1920'lerde hâlâ devam ediyordu ve 1927'lerde hâlâ canlı ve diri bir insandı.

Danimarka'da müteakip kuşak Axel Olrik'le temsil edilmiştir. Olrik, Kristensen gibi bir şahsiyet değildi. O, çalışmaya başladığında, Danimarka Folklor Arşivleri, İsveç arşivciliği örnek alınarak kurulmuştu. Olrik daha ileri giderek esas olarak arşiv üzerinde çalıştı. Kopenhag'da oturdu. Olrik sahaya çıkıp derleme yapan derleyiciden ziyade bir bilgindi. Onun önemli çalışmaları teorik olanlardır. Olrik'in en önemli ve en güzel çalışması "Destan Kanunları - Sözlü Anlatıların Kanunları" üzerine yazdığı kitaptır. (9) Olrik'in en aktif olduğu dönem yüzylımızın ilk yirmi yılıydı. O, bu yıllarda Dansk Folkeminnesamling'i (Danimarka Folklor Arşivi) Stockholm ve Helsinki'dekiler dahil dünyanın en iyi bir arşivine denk hale getirdi.

Norveç Folklor Arşivi (The Norsk Folkeminnesamling) üniversite kütüphanesi içinde kurulmuştur ve devletten özel olarak yardım görmektedir. Folke-minne kelimesinin anlamı "halk hafızası" demektir ve her üç İskandinav ülkesinde de küçük değişikliklerle kullanılmaktadır. Norveç masallarının ilk derleyicileri Peter Cristen, Asbjörnsen ve Jørgen Ingebrektsen Moe idiler. Asbjörnsen bir ormanıcıydı ve Norveç'in her yerinde yaşamıştı. Dahası çok çok iyi bir derleyici ve Moe'ye yardım eden bir bilgindi. İkisi birlikte 1840'larda Norveç Masallarının ilk baskısını yayınladılar. (10) Norsk Folkeminnesamling'in giriş kapısından giren biri tam karşısında Asbjörnsen'in tam boy bir heykeliyle karşılaşır.

Babasının izini takip eden Jørgen Moe'nin oğlu Moltke Moe de akademik bir halkbilimciydi. Oslo'daki arşivin kuruluşu onun sayesinde. Aslında arşivin çekirdeğini onun kütüphanesi oluşturmuştur. W. Edson Richmond ve ben bu kurumu ziyaret ettiğimizde arşivin yöneticilerinden en az birinin Moltke Moe'nin ahfadından olduğunu gördük, kurucu ile doğrudan bir ilişkisi vardı.

Norveçliler ülkelerinin tamamına yönelik derleme faaliyetleri organize ediyorlarsa da İsveçliler kadar sistematik değiller. Mesela, Norveçli arşivciler rastgele gönderilen malzemeye daha çok bağlıdır. Dahası iyi bir millî arşiv devam ettirebilmek için sadece ülkenin her köşe ve bucağına dağılmış saha araştırması yapan derleyicilere değil, aynı zamanda her köşe ve bucaktan gelen malzeme ve onların birbirleriyle olan ilişkisine ve malzemenin potansiyellerine dair de iyi bir fikir sahibi olan akademik yöneticilere de sahip olmak gerekir. Bu hassas dengeyi sağlamış olan İsveçliler, arşivlenen malzemeler konusunda gayet güzel ve faydalı mahal haritaları hazırlayarak, onlardan hareketle bir bölgenin bir mahallinden sadece kaç tane efsane derlediklerini bilmekle kalmaz, aynı zamanda kaç tane daha derleyebileceklerini kestirebilirler.

Moltke Moe, Norveç'in yetiştirmekte olduğu başarılı akademik folklor bilginlerinden biriydi. Fakat, Moltke'nin yaratıcı teorik yanından ziyade tesir edici öğretici olduğunu vurgulamalıyım. (11) Mesela, Knut Liesöl ve Axel Olrik gibi kişiler Moltke'yi sadece hürmetle yâdetmekle kalmayıp, ondan sevgi ve muhabbetle bahsediler.

Knut Liestöl geçen yüzyılın sonunda Norveç'te önder olan folklorcuydu. K. Liestöl esas olarak, Danimarka'da Grundtvig'in Danimarka baladları üzerine yaptığı çalışmayı Norveç'te Norveç baladları üzerine yapmaya çalıştı. Liestöl emekli olduğunda, Norveç baladları üzerine yaptığı çalışmayı bitirmek üzereyse de, onu tamamlayacak kadar yaşayamadı. Ümit ederim bu muhteşem çalışma tamamlanacaktır. Liestöl daima ve sadece baladlarla ilgilenmedi. O, ayrıca destan ve efsanelerle, özellikle de Norveç folkloruyla İzlanda sagaları arasındaki ilişkiyle ilgilendi.

Amerika folklorcuları, özellikle de İndiana Üniversitesi'ndekiler için daha yakından tanınan 1956-57 yılında İndiana Üniversitesi'nde ziyaretçi profesör olarak çalışmış bulunan Reider Th. Christiansen'dir. Christiansen uzun yıllar Oslo arşivinin başında görev yaptıktan sonra, 1951 yılında K. Liestöl'ün emekli olmasıyla, Oslo Üniversitesi'nde profesör oldu ve ayrıca 1958-59 yıllarında İrlanda Folklor Komisyonu'nda müşavir olarak çalıştı.

Christiansen öncelikle fevkâlade bir arşivci ve tasnifçidir. Aarne'nin tasnifinin yayınlanmasından hemen sonra, Christiansen Norveç masallarının tasnifine dair tasnifini yayınladı. Bu öyle muhteşem bir çalışmaydı ki ortaya konulan sistem daha önce hayal bile edilemeyecek mükemmellikteydi. O, masal araştırmalarındaki cebir modası yerine her masalı bir bir ele alarak tahlil etti. Christiansen masaları oluşturan ana parçacıkları öylesine iyi böldü ki, birisi onun hazırladığı formleri kullanarak tekrar bu masaları kolayca bir araya

getirebilir. Christiansen'in tahlil tekniği folklorcularca birinci kalite bir masal araştırmasının nasıl yapılması gerektiğini gösterdi.

Folklorun çoğunlukla ihmal edilmiş bir cephesi olan yer isimleri konusunda İsveç'liler çok yoğun bir çalışma ortaya koymuşlardır. Yer isimleri ile ilgili çalışmalara dair müstakil bir dernek ve geniş hacimli bir dergi yayınlamaktadırlar. Hemen belirtiyim ki her ne kadar yer isimleriyle ilgili en yoğun çalışmalar Uppasala arşivindeyse de benzer çalışmalar Danimarka ve Norveç'te de yapılmaktadır. Yer isimleri çalışmaları bizim Amerika da bazı ilginç yer isimleri çalışma imkanlarına aldurmaksızın ihmal ettiğimiz bir folklor konusudur. Bununla birlikte bu ihmalimizin muhtemel bir sebebi, göreceli olarak kısa bir tarihe sahip olmamız dolayısıyla bu konudaki yoğun dilselimsel uğraşın gerekliliğidir. Bu durumun karşıtı olarak folklor bilgileri İsveç'te iki-üç bin yıllık tarihte uğraşıyorlar. Onlar çoğunlukla bir yer ismini 1500 yıl kadar geriye götürbilmekte ve bu süre içinde meydana gelen değişimler üzerinde fikir ileri sürebilmektedirler. Şüphesiz böyle uzun bir sürenin başlangıç dönemlerinde folklor ile tarih arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmeyenin oldukça zor bir hale geldiği de bir gerçektir.

Benim uzmanlık alanım olan masal konusundaysa son zamanlarda en çok teorik çalışmanın yapıldığı yer İsveç'tir. İsveç'in fevkâlade iyi yetişmiş folklor bilgileri herhangi bir konuda birbirleriyle hemfikir olmamaktan ve birbirlerini kıyasıya tenkit etmekten çekinmezler ve bunu teorik gelişmelerinin lehine bir

avantaj olarak görülmüşler. İsveç'in sıradışı folklorcularından biri olan Walde-
mar Liungman'ın İsveç masallarını tip-
lerine göre tasnif eden ve mükemmel
mukayeseli notlarla düzenlenmiş üç cilt-
lik bir eseri vardır. O, ayrıca bir çoğu
fevkalade olan pek çok teori ağırlıklı ma-
kale yazmıştır. Fakat görebildiğim kada-
rıyla, o ileri sürdüğü fikirlerinde çok
inatçı ve her ne pahasına olursa olsun
onları değiştirmemekte ısrarlı birisidir.
(14)

İsveçli folklor bilginlerinin en muhte-
şemlerinden biri de C. W. von
Sydow'dur. Sydow genç yaşlarından iti-
baren başladığı masal çalışmalarını öm-
rünü boyunca devam ettirmiştir. Sydow or-
taya geniş hacimli bir eser koymadı. Fa-
kat müktesabatıyla mütebahhir bir bil-
gindi ve fevkalade öğrencilere sahipti.
Yüzlerce makale yazan Sydow karşılaştığı
herkes tarafından kayıtsız çartsız
otorite olarak kabul edildi. Üstelik,
onun, meselâ, Grundtving'in Danmark
Gamle Folkleviser gibi bir eseri yoktur.
Fakat, Sydow daima sahadaki meselele-
ri herkesten önce gören bir insan olarak
tanınıp itibar gördü. Zannedirim,
Sydow, yaşamış olan insanların en ki-
barlarından biridir. Onun en büyük zaa-
fi eski kitap satan dükkanlardı. Yakın
arkadaşı James Delargy'e göre bir kere-
sinde Sydow, Leipzig'de bir eski kitapçı,
dükkanındaki neredeyse her şeyi sipariş
etmişti ve neden sonra bunların karşılı-
ğını ödemesi gerektiği aklına gelmişti.
Tabii kendi işini kurmuş bir iş kadını
olan bayan Sydow bu kitapların fatura-
larını ödeyebildiği için şükretmeli. Von
Sydow gelecek endişesi taşımadan yaşa-
yan müsrif bir insandı. Ve ömrünün so-

nuna kadar davranışları hep çocukçaydı.
Ancak, kendisiyle bir kez tanıştıktan
sonra, ona hayran olmamak ve kişiliğini
onaylamamak mümkün değildi.

Von Sydow masalları Tariht Coğrafi
Fin metodu ile çalışmanın amansız bir
tenkitçisidir. (15) O, bu fikir ve tavırla
doğmuş olmalı. Buna rağmen onun bü-
tün öğrencileri bir kez masal monografi-
lerini çalışmaya başladılar mı er ya da
geç kendilerini Fin metodunu kullanıyor
olarak buldular. Bunun izahı Fin meto-
du kullanabilecekleri tek metoddu ve
hâlâ da tek metoddur. Bütün bunlardan
sonra, Sydow'un öğrencilerinden her biri
tezlerine 50 sayfalık birer neden ve niçin
Fin metodunu kullanmadıklarına dair
açıklama yaparak başlamak zorundaydı-
lar. Bu olup biten o kadar çok tekrarlan-
dı ki, zannediyorum bu sebeple sonunda
Von Sydow, Sven Liljeblad gibi bazı öğ-
rencilerine, Fin metodunu birazcık (!)
kullanmaya müsaade etti. (16)

Sydow'un yönettiği çalışmalardan
önemli iki tanesi, öğrencileri tarafından
son zamanlarda yayınlamıştır. Bunlar-
dan birisi Anna Birgitta Rooth'un "Yer-
yüzünde Sinderalla Masal Geleneği"dir
ki, kabullenilmese bile kullanılan metod
Fin metodudur. Diğeri ise, Jan Ojvind
Swahn'ın "Cupid ve Psyche" adlı şabeser
çalışmasıdır. (17) Her iki araştırmacı da,
Lundt'tadırlar ve Von Sydow'un çalış-
malarını sürdürmektedirler. Bildiğim en
iyi İsveçli folklorcu olan Von Sydow'la
bu çalışmaya son veriyorum.

NOTLAR

1. G.O. Hylteín-Cavallius ve G. Stephens,
Svenska folk-sagor Och Afventyr,

- Stockholm 1844 (İsveç Efsane ve Masalları).
2. Svenska Sagor Och Sagner, Stockholm 1937 - (İsveç Efsane ve Gelenekleri).
 3. Folkeminnesarkiyet Uppasala'nın B tipi yayın serisinden bazı alışmalar: E. Odstedt Varulven, Svensk Folktradition, 1943, (İsveç geleneğinde Werewolf); L. Linnerason, Bygd by Och Gard, Gammal Bygd Och Folkur Gasene, 2 Cilt, 1948-50 (Gasene Halk Kltrnde iftlik, Ky ve Mahal); A. Campbell, Fran Vilmarh till Bygd, 1948, (Balkan Topraktan şerihe Dnř).
 4. Four Symposia on Folklore, (Folklor zerine Drt Sempozyum) Ed. Stith Thompson, Bloomington, Indiana 1953.
 5. Gamle Danske Minder; Folkemunde; Folkeeventyr, Folkviser, Folkesagn og andre rester af Fortidens Digting og Tro, som de Endnu leve i det Danske Folk Erindring, (Halk Ağından Eski Dan Hatıraları, Masallar, Halk şarkıları, Efsaneler ve Dan Halkının Hafızasında Yařayan İnançların Erken şekillerin Bakiyeleri)  blm halinde, Kbenhavn, 1854, 1857, 1861.
 6. Bak. Grundtving ve Child'a ait blmler içinde Sigurd B. Husvendt, Ballad Books and Ballad Men, Cambridge, Mass 1930 zetle VII ve VIII. blmler ve 218-220. sayfalar arası.
 7. Danske Folkesagn, 1839-83, 2. Cilt.
 8. Kristensen'in diğer çalışmalarından bazıları: Danske Sagn, sam der har lydt; Folkemunde, (Dan Efsaneleri) 6 Cilt, 1892-1901 Lyske Folkeminder, Lyske Folkesag, (Lyske Folkloru) 13 Cilt, 1878.
 9. Folkledigtningens Epike Love içinde A. Olrix Folkelige Afhandlinger (Folklor zerine Arařtırmalar), Kbenhavn 1919.
 10. Asbjrsen ve Moe, Norske Folkeeventyr, Kristinia 1843.
 11. Moe'nin yayınlarından bazıları: Aeventyr paa Vandrig, (Peri Masalları) Kristiana 1895, Epike Grundlove, (Temel Epike Kanunlar) 1914.
 12. Liestl'n yayınları arasından bazıları: Norske Trollvisor of Norrne Sagor, (Norveç Balad ve Kuzey efsaneleri) Kristiana 1915, M. B. Landstand, Folkeviser fra Telemarken, (Telemarken'in Halk şarkıları) Oslo 1925.
 13. Antti Aarne Finische Mrchenvariaten F.F.C. Nos. S. Helsinki 19. 11.192
 14. Sveriges Samtliga Folksagor (Derlenmiř İsveç Masalları)  cilt Stockholm 1949-1952'ye ilaveten Liungman'ın bazı alışmaları; En Traditions-Studie; Sagen om Prinsessin Jordkulan (Bir gelenek alışması Yerağındaki Prensesin Masalı) 2 Cilt. Gteborg 1925. Tva Folkminnes-under Skninger: Brude ickem och L'iten Asa Gasapige samt Kurf Rugewalls Notter (iki Folklor alışması: Bakire Olmayan Gelin ve Kral İngewal'ın Kızıyla Kaz Kız) Gteborg 1925.
 15. Von Sydow'un Masal monografilerine dair bakış açısı için onu, Tva Spinsagor; en Studie: Jmfrande Folksagoforskning (iki Masal Dairesi: Mukayeseli Bir masal araştırması) Stockholm 1909'a bakınız.
 16. Lilejeblad'ın bu konudaki fikirleri Die Tablageschichte unda andere Mrchens von toten Helfern, Lund 1927'dedir.
 17. Rooth, The Cinderella Cycle, Lund 1951; Swahn, The Tale of Cupid and Psyche, Lund 1955.